

Vilniaus pedagoginis universitetas
Istorijos fakultetas
Baltų proistorės katedra

Libertas Klimka

TRADICINIŲ KALENDORINIŲ ŠVENČIŲ SEMANTIKA

Monografija

Vilniaus
pedagoginio
universiteto
leidykla

Vilnius, 2009

Turinys

ĮVADAS	7
I. MĖNULIO KALENDORIAUS PAVELDAS	13
1.1. Mėnulis žemdirbystės papročiuose	15
1.2. Tikėjimai mėnulio poveikiu: archajiškojo kalendoriaus reliktai?	22
1.3. Kalendorinis mėnulio paveldas	32
II. ŽEMDIRBIŠKASIS SAULĖS KALENDORIUS	39
2.1. Tradicinių kalendorinių švenčių ratas	41
2.1.1. Sausis: rago, vilkų mėnuo, pusčius	45
2.1.2. Vasaris: ragutis, ašaris, pridėtinis	51
2.1.3. Kovas: balandų, karvelinis, „morčius“	57
2.1.4. Balandis: sultekis, Velykų mėnuo, mildvinis	63
2.1.5. Gegužė: žiedis, sėmenis, sėjinis	71
2.1.6. Birželis: biržis, pūdymo, visjavis	78
2.1.7. Liepa: šienavimo mėnuo, kirmėlius, liepžiedis	84
2.1.8. Rugpjūtis: šilius, degėsis, pjūtis	91
2.1.9. Rugsėjis: paukštlėkis, rudugys, viržių mėnuo	96
2.1.10. Spalis: septintinis, lapkristis, visagavis	103
2.1.11. Lapkritis: spalinis, gruodinis, vėlių mėnuo	109
2.1.12. Gruodis: siekis, adventas, Kalėdų mėnuo	115
2.2. Tarpai tarp svarbiausių švenčių	133
2.3. Lietuviškieji mėnesių pavadinimai	137

III. KALENDORINIŲ STEBĖJIMŲ METODAI IR ĮRENGINIAI	141
3.1. Paleoastronomija ir jos paminklai	143
3.2. Saulė ir mėnulis Lietuvos danguje	144
3.3. Mįslingieji „astronominiai“ Vyžuonų akmenys	150
3.4. Birutės alko Palangoje kalendorinių stebėjimų įrenginys	155
3.5. Mediniai runų kalendoriai	165
3.6. Kalendorius „Gedimino skeptras“	173
IV. LIETUVIŠKASIS ŽVAIGŽDŽIŲ VARDYNAS	177
4.1. Apie astronomų tyrinėjimus	179
4.2. Kas per Ratai darda dangaus skliautu?	181
4.3. Sietynas ir rugių auginimas	184
4.4. Žvaigždynų pavadinimų metamorfozės	186
BENDROS IŠVADOS	190
SUMMARY	194